

Науково-методичний сервіс для розвитку професіоналізму і педагогічної майстерності словесника-україніста

Вікторія Сидоренко, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та методики їх викладання Донецького облІІПО, кандидат філологічних наук, доцент

У статті представлено інноваційну науково-методичну систему розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в просторі післядипломної освіти з її ознаками організаційного, психолого-андрагогічного та акмеологічного науково-методичного супроводу. Ґрунтовно розглянуто напрями науково-методичних сервісних послуг на всіх етапах міжтестастійного періоду, специфіку реалізації методичного сервісу в умовах регіону.

Науково-методичний супровід процесу неперервного професійного зростання вчителя української мови і літератури в контексті оновленої мовно-літературної парадигми є одним із основних напрямів модернізації післядипломної педагогічної освіти, що має забезпечити фасилітативну підтримку духовного, професійно-фахового, інтелектуального розвитку вчителя-словесника, його творчої ініціативи на всіх етапах міжтестастійного періоду, максимально індивідуалізувати процес навчання, допомогти професійно зростати протягом життя. Розбудова дієвої системи розвитку педагогічної майстерності словесника-україніста має ґрунтуватися на засадах **науковості, прогностичності, гнучкості, мобільності, випереджального характеру методичного обслуговування, неперервності, андрагогіки і гуманізму, менеджменту і маркетингу** та зреалізовуватися шляхом надання адресної, диференційованої допомоги відповідно до індивідуальних запитів, потреб, мотиваційних детермінант, змодельованих індивідуальних освітніх траєкторій, спланованої організації заходів курсового і післякурсого періодів, мережевої взаємодії всіх суб'єктів акмеологічного освітнього

простору. На думку С.І. Шувалової [9, с. 126], упровадження сервісного підходу в структуру післядипломної освіти свідчить про створення умов для формування професійно важливих якостей педагогічних працівників, зокрема уміння ставити перед собою освітню мету, усвідомлювати можливі шляхи її досягнення, критично осмислювати власний професійний досвід та освітні потреби, здійснювати ефективну взаємодію при вирішенні професійних проблем і компетентнісних дефіцитів, свідомо обирати зміст, форми і методи організації навчання. Розглядуваний вид науково-методичної діяльності потребує нових підходів до процесу підвищення кваліфікації вчителя української мови і літератури, розробки комплексу ефективних засобів, моделей, механізмів для задоволення потенційних потреб, цілковитого забезпечення професійної самоактуалізації, самотворення і самовдосконалення словесника протягом усього життя.

Отже, в основі розробки *дієвої системи науково-методичного супроводу* лежить надання інноваційних *сервісних послуг в різноманітних параметрах функціонування*, адже їх множинність і варіативність уможлиблює повнішу реалізацію індивідуальних траєкторій розвитку професіоналізму і педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури, досягнення нової якості освіти.

У більшості сучасних теоретико-методологічних досліджень, зокрема Л.В. Абдаліної, Н.І. Білик, О.М. Вержицької, Ю.І. Завалевського, С.І. Соколовського, Г.Г. Борисюк, К.М. Старченка, В.І. Пуцова, Г.М. Литвиненка, М.М. Поташника тощо, простежується логічна взаємозумовленість рівня професійної кваліфікації педагогічних працівників від якісного науково-методичного забезпечення інноваційних процесів. Науково-методичний супровід розвитку педагогічної майстерності і професіоналізму вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти зреалізовується у *предметно-методичному, інформаційно-комунікаційному, професійно-кваліфікаційному, соціальному, психолого-мотиваційному, моніторинговому, маркетинговому,*

консалтинговому, коучинговому тощо напрямках. Розглянемо ґрунтовніше їх змістове наповнення і вектори реалізації в діяльності методичних служб усіх рівнів.

Предметно-методичний напрям сервісних послуг, ураховуючи концептуальні виміри освітньої галузі «Мови і літератури», спрямований на надання допомоги словеснику-україністу в організації ефективного навчального простору для формування і виховання мовно-літературної гармонійної творчої особистості. Розглядуваний різновид науково-методичного сервісу дозволяє познайомити вчителів української мови і літератури з ефективним упровадженням інноваційних освітніх підходів (компетентнісного, особистісно зорієнтованого, комунікативно-діяльнісного, соціокультурного), технологій, методик і под., структурою, типологіями і методичними варіантами сучасного уроку української мови і літератури, практичним трансформуванням у педагогічну практику сучасних наукових психолого-педагогічних досягнень, плануванням і оцінюванням навчальних досягнень школярів, вимогами до оформлення документації, розробкою методичного забезпечення навчально-виховного процесу тощо. Методична підтримка інноваційної діяльності, наукових пошуків та експериментальної роботи вчителів української мови і літератури на рівні району (міста, області, регіону), десимінація інноваційного передового педагогічного досвіду, оригінальних прогресивних ідей словесників-майстрів для творчої трансформації у власній методичній системі, удосконалення спеціальної, методичної компетентності вчителів-словесників здійснюється шляхом проведення постійно діючих семінарів, інструктивно-методичних нарад з актуальних питань мовно-літературної освіти, навчальних тренінгів, майстер-класів, круглих столів, творчих майстерень, форумів, методичних конгресів, практикумів з обміну досвідом і под.

У мережевій структурі методичних центрів (служб) як науково-методичних осередків освітнього простору районів і міст мають органічно функціонувати творчі та проблемні групи, творчі лабораторії,

експериментальні майданчики, опорні школи, асоціації, циклові методичні комісії (методоб'єднання) учителів української мови і літератури, районні (міські, шкільні) методичні об'єднання. Професійна педагогічна діяльність у своїх вищих творчих проявах близька до мистецтва, тому розвиток професіоналізму може відбуватися в характерних для нього образотворчому, театральному та кінематографічному різновидах [4, с. 50]. Такими нестандартними формами методичної роботи, що спрямовані на максимальну активізацію практичної діяльності вчителя української мови і літератури, є Школа передового педагогічного досвіду, авторська творча майстерня, педагогічна студія, педагогічне ательє, творчий салон. Представити концептуальні ідеї авторської педагогічної системи, вироблений перспективний педагогічний досвід під час атестації видається можливим з використанням таких нестандартних форм методичної роботи, як-от: захист «Портфоліо успіху», дефіле нестандартних уроків, методичний бенефіс, художньо-педагогічний етюд з різними видами інтермецо, методична мозаїка, педрада-творчий звіт, педагогічна виставка «Я атестуюсь», оформлення панно «Золотий розсип цікавих педагогічних ідей», тиждень авторських уроків, вернісаж факультативних занять та спецкурсів, прем'єра творчого пошуку, захист кейса самоосвітньої роботи тощо.

Професійно-кваліфікаційний напрям сервісних послуг передбачає надання вчителю-словеснику адресної допомоги, рекомендацій щодо розвитку педагогічної майстерності, творчої ініціативи, подальшого вдосконалення фахового рівня протягом усього міжатестаційного циклу, проведення роботи із Щоденником післякурсного періоду, проектами розвитку педагогічної майстерності, індивідуальними планами-графіками.

Метою ***соціальних сервісних послуг*** є забезпечення правового і соціального захисту педагога, його нормативно-правової підтримки на всіх етапах андрагогічного циклу, зокрема пропедевтично-прогнозувальному, курсовому, післякурсному, рефлексивно-корекційному.

Експертні сервісні послуги спрямовано на експертизу та апробацію навчально-методичного забезпечення з української мови і літератури, зокрема підручників, навчальних (навчально-методичних, практико-зорієнтованих) посібників, методичних матеріалів, проектів, авторських варіативних та інваріативних навчальних програм, а також якості розробленого вчителем-словесником методичного продукту. **Методичний творчий освітній продукт** міжтестастійного циклу варіюється залежно від рівня реалізації курсових завдань, суб'єктної активності вчителя-словесника, відповідної кваліфікаційної категорії, освітніх запитів, професійних потреб і можливостей. Зокрема поширеною формою дослідницько-пошукової роботи є *професійне творче портфоліо вчителя-словесника* в його презентаційному, проблемно-дослідницькому, технологічному, тематичному, рефлексивному тощо варіантах.

Маркетинговий супровід здійснюється з метою систематичного вивчення і задоволення освітніх запитів, потреб учителя української мови і літератури щодо якості освітніх послуг в системі післядипломної освіти, результативності курсового періоду, науково-методичного забезпечення професійного зростання вчителів-словесників протягом усього міжтестастійного періоду на рівні навчального закладу, шкільного і районного методоб'єднання, прогнозування змін в системі освіти, а також цільового формування потреб учителів-словесників за допомогою рекламних проспектів курсів підвищення кваліфікації.

Інформаційно-комунікаційний напрям науково-методичного сервісу забезпечує інформаційну підтримку вчителя-словесника за рахунок створення єдиної інформаційно-технологічної інфраструктури системи післядипломної педагогічної освіти, включаючи інформаційні бази даних, електронні каталоги, ресурси Інтернет, надання педагогічним працівникам інноваційної інформації, її корекція та оновлення у зв'язку з модернізацією освітньої галузі та надходженням нових інформаційних потоків,

використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі, формування інформаційної культури.

Моніторингові сервісні послуги уможливають систематичне відслідковування якості мовно-літературної освіти школярів, їх навчальних досягнень і вихованості (моніторингові процедури, державна підсумкова атестація, ЗНО), простеження результативності в конкурсах, турнірах, олімпіадах, вивчення планування і реалізації індивідуальних освітніх траєкторій словесника, акмединаміки професійного рівня.

Психолого-мотиваційний напрям сервісних послуг включає створення диференційованого акмеологічного освітнього простору вдосконалення професіоналізму і педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти, забезпечення належної мотивації педагога до інноваційної творчо-продуктивної професійної діяльності, готовності працювати в сучасних соціокультурних умовах.

Оскільки основним завданням консалтингу (від англ. *consalting* – консультування) є аналіз, обґрунтування перспектив розвитку та використання інновацій з урахуванням предметної галузі та запитів суб'єкта, то **консалтингова діяльність** пов'язана з різними видами консультування професійно-фахового, технологічного та навчально-методичного спрямування.

Коучинговий напрям науково-методичної системи забезпечує індивідуальні тренування вчителів-словесників до фахових конкурсів, турнірів, засвоєння інноваційних стратегій отримання запланованих результатів, вироблення професійно-продуктивного стилю спілкування із суб'єктами навчально-виховної взаємодії, формування необхідних здібностей і навичок, мобілізації потенційних внутрішніх ресурсів тощо.

Варто зазначити, що дієва і продуктивна науково-методична робота на рівні післядипломної освіти має проводитись для вчителів української мови і літератури і разом із ними, за їхньої активної участі, прояву самостійності і творчої ініціативи.

З метою надання цілісної мережі науково-методичних сервісних послуг, інформаційно-консалтингової і методичної підтримки вчителя української мови і літератури поступово розбудовується **інформаційно-технологічна інфраструктура системи післядипломної педагогічної освіти**. Така освітянська телекомунікаційна мережа включає сайт кафедри (кабінету) української мови і літератури ІППО, навчально-освітній портал, гілку постійно діючого форуму з актуальних питань освітньої галузі «Мови і літератури», платформу дистанційного навчання Moodle, сайти районних методкабінетів (центрів) та циклових комісій (методоб'єднань) учителів-словесників тощо. Зокрема на сайті Донецького облІППО функціонує постійно діюча гілка форуму для вчителів української мови і літератури з питань розвитку педагогічної майстерності на засадах кредитно-модульної системи, освітній портал для методичних кабінетів (центрів) та навчальних закладів області з проблеми: «Науково-методичне забезпечення неперервного підвищення кваліфікації педагогів за кредитно-модульної організації навчання». Відкрита **Віртуальна лабораторія розвитку педагогічної майстерності вчителя-словесника**, де здійснюється перманентний моніторинг неперервного професійно-фахового зростання словесників на всіх етапах міжатестаційного періоду, здійснюється мережева взаємодія з методичними службами всіх рівнів щодо виявлення потреб і запитів педагогів, створення диференційованого акмеологічного освітнього простору регіону. Як показує наш досвід, доцільним видається **розміщення науково-методичних матеріалів за цільовим спрямуванням:**

а) підвищення фахового рівня вчителя-словесника, удосконалення предметних компетентностей і компетенцій, здійснення інноваційної діяльності (нормативно-правове підґрунтя вивчення української мови і літератури в системі базової освіти школяра, методичні рекомендації на поточний навчальний рік, перелік програм варіативного та інваріативного компонентів різних рівнів (стандарту, академічного, профільного), курсів за вибором і факультативів, перелік підручників, посібників з української мови і

літератури, рекомендованих Міністерством України, інформування про результати наукових досліджень, новий досвід в галузі педагогіки, психології, теорії і методики викладання предмета);

б) організація самостійної та самоосвітньої діяльності вчителя української мови і літератури (електронні бібліотеки, окремі електронні освітні навчально-методичні, довідкові матеріали, змістові модулі навчальної програми курсової підготовки з певної проблеми);

в) інформація про проведення і результати різноманітних фахових заходів в області, зокрема конкурсів, турнірів, олімпіад тощо;

г) розробка і трансляція через ресурсні центри зразків і технологій ефективної педагогічної діяльності, проведення *синхронних* (відеоконференції, повноекранні конференції, віртуальні заняття, швидкісний обмін повідомленнями) та *асинхронних заходів* (електронна пошта, текстові матеріали, аудіо-, відеозаписи уроків учителів української мови і літератури, майстер-класів, конкурсних занять) і под. Крім того, систематично здійснюється предметно-методичний консалтинг учителів української мови і літератури, надаються консультації в режимі on-line, швидка диференційована адресна допомога з питань планування, ефективної організації навчально-виховного процесу, оцінювання видів робіт учнів, заповнення документації, проходження процедур атестації тощо.

Інноваційні процеси вимагають значних змін у сфері сервісних послуг, водночас потребують *оновлення навчально-методичного забезпечення всіх етапів професіогенезу* вчителя української мови і літератури. Акметехнологічне оновлене науково-методичного забезпечення всіх етапів професіогенезу вчителя-словесника складають інтерактивні навчально-методичні комплекси, що включають навчальний план і модульну навчальну програму професійного розвитку, інструктивно-методичні матеріали для аудиторних і позааудиторних занять, мультимедійну бібліотеку до модульної навчальної програми підвищення кваліфікації, Пакет психолого-андрагогічних діагностик для самооцінки й самоконтролю вчителя-

словесника, Щоденник слухача курсів підвищення кваліфікації, план індивідуальної та самостійної роботи, Банк курсів підвищення кваліфікації на всіх форматах курсової підготовки із акмединамікою професійного розвитку педагога. Описане науково-методичне забезпечення формування та підвищення педагогічної майстерності і професіоналізму вияскравлює пошук принципово нових рішень щодо наступності, цілісності професійного становлення вчителя української мови і літератури на післядипломному рівні, посилення індивідуального підходу в освіті з урахуванням потреб, інтересів, мотиваційних детермінант як окремої особистості, так і вимог суспільства, сприяє формуванню позиції вчителя-словесника як активного суб'єкта саморозвитку і самореалізації.

Науково-методичний супровід професійного зростання словесника-україніста в курсовий та міжкурсний періоди забезпечує тісна змодельована конструктивна співпраця кафедри, кабінету української мови і літератури ППО, циклових методичних комісій (методоб'єднань) учителів-словесників, шкільного методоб'єднання (кафедри) і самого педагога. Таку мережеву взаємодію всіх ланок-суб'єктів щодо організації диференційованого акмеологічного простору розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури, підбір індивідуальних способів, моделей, підходів до підвищення його професійного рівня, напрями сервісних послуг (предметно-методичний, професійно-кваліфікаційний, експертний, маркетинговий, моніторинговий, коучинговий тощо), діяльнісну стратегію вчителя-словесника при реалізації форм професійного самовдосконалення і самореалізації відображає *схема 1*.

Систематична робота адміністрації навчального закладу, керівника циклової комісії (методоб'єднання), шкільного методоб'єднання з учителем-словесником, кваліфікований аналіз акмединаміки його професійно-педагогічної діяльності надасть достатню кількість матеріалів для об'єктивної атестації, оцінку-рекомендацію щодо якості виконання міжкурсних завдань під час атестаційних процедур.

Отже, науково-методичний супровід розвитку педагогічної майстерності і професіоналізму на принципах андрагогічного, аксіологічного, діяльнісно-творчого та компетентнісного підходів, неперервності та відкритості, фасилітативної підтримки і партнерства допоможе вчителю-словеснику змоделювати індивідуальні освітні траєкторії професійного зростання та повною мірою зреалізувати їх на всіх етапах міжтестастійного циклу, з високою продуктивністю і якістю здійснюючи професійну діяльність. Надання випереджальних та диференційованих сервісних послуг, що відповідають вимогам освітньої галузі і професійним запитам, потребам учителя української мови і літератури зокрема, дозволить структурним підрозділам системи післядипломної освіти **стати сучасним центром розвитку педагогічної майстерності і професіоналізму, дієвою, гнучкою, мобільною службою науково-методичного забезпечення споживачів освітніх послуг.**

ЛІТЕРАТУРА

1. Абдалина, Л.В. Психолого-акмеологическая модель развития профессионализма педагога [Текст] : автореф. ...дисс. доктора псих. наук: 13.00.13 / Лариса Васильевна Абдалина; [Тамбовский гос. ун-т им. Г.Р. Державина]. – К., 2008. – 40 с.
2. Клокар Н.І. Підвищення кваліфікації педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти регіону на засадах диференційованого підходу : монографія / Наталія Іванівна Клокар. – К.: НВЦ Київського облППО, 2010. – 528 с.
3. Мариновська О.Я. Формування готовності вчителів до проектно-впроваджувальної діяльності : теорія і практика : монографія / Оксана Яківна Мариновська. – Івано-Франківськ: Симфонія форте; Полтава: Довкілля-К, 2009. – 500 с.
4. Профессиональные объединения педагогов : метод. рекомендации для руководителей образовательных учреждений и учителей. Изд. второе / Под ред. акад. РАО, д-ра пед. н., проф. Марка Максимовича Поташника. – М.: Пед. общество России, 2002. – 144 с.
5. Сидоренко В.В. Багаторівнева циклічна модель професійно-особистісного зростання вчителя-словесника за кредитно-модульною системою організації навчання [Текст] / Вікторія Вікторівна Сидоренко // Післядипломна освіта в Україні. – К., 2010. – № 1. – С. 55-60.
6. Сидоренко В.В. Науково-методичний супровід реалізації індивідуальних освітніх траєкторій вчителя-словесника в умовах неперервної освіти // Дидаскал : часопис: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Тьюторство як фактор індивідуалізації педагогічного процесу в контексті кредитно-модульної системи навчання» у м. Полтаві, 9-10 листопада 2010 року / Кафедра загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ ім. В.Г. Короленка. – Полтава, 2011. – № 11. – С. 191-195.
7. Сидоренко В.В. Професійно-особистісне зростання вчителя-словесника на засадах кредитно-модульної системи : навчальний посібник : У 3 ч. [Текст] / Вікторія Вікторівна Сидоренко. – Донецьк: Каштан, 2010. – Ч. I. – 226 с.

8. Старченко К.М. Управління інноваційним розвитком районного (міського) методичного кабінету : наук.-метод. посіб. / Костянтин Михайлович Старченко, Володимир Іванович Пуцов та ін. – Чернівці: Букрек, 2010. – 344 с.

9. Шувалова С.И. Методический сервис для педагога // Народное образование. – 2009. – № 1-2. – С. 12-16.

Науково-методичний супровід розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в міжквестаційний період

